

LLIBRES LA RESSENYA
L'òmnibus de la mort: Parada Falset:
 "La transició democràtica no serví per a l'assumpció franca i sincera de la memòria històrica" / 1

ENTREVISTA AMB ÀNGELS CARDONA:
 "Sempre he volgut posar nom al fort sotrac que em produeix la bellesa" / 3

Amb bones paraules

Per GABRIEL BIBILONI

"Que algú es pugui dir Derek però no Toni és una incongruència evident" / 4

CINEMA Che. L'argentí:
 "Sempre hi haurà algunes veus que recriminin que aquesta versió resulta parcial i edulcorada" / 9

L'ESPÍRIT

ZONNCULTURNL

El periodista Toni Orensanz descobreix qui era el cap de la Brigada de la Mort (CNT-FAI), que el 13 de setembre del 1936 arribà al seu poble, procedí a les execucions i després feu un míting al balcó de l'Ajuntament. També descobreix que qui estava devora el botxí era el seu oncle avi

L'ÒMNIBUS DE LA MORT Falset: 27 veïns afusellats

Text: **Joan Riera**
 rieraunicos@hotmail.com

El llibre d'Orensanz -*L'Òmnibus de la mort: Parada Falset*- fet amb la passió del periodista d'investigació i no amb la fredor científica de l'historiador, ens demostra dues coses: la primera és que resta moltíssim per saber d'aquell conflicte; la segona, que la transició democràtica no serví, en bona part, per a l'assumpció franca i sincera de la memòria històrica. Hem hagut d'entrar en el segle XXI per tenir-ne la suficient perspectiva. Ja ho diu el propi Orensanz en una de les millors frases del llibre: "No vos refieu de la memòria oral".

És cert, els protagonistes o testimonis encara vius que viviren aquella guerra han deformat moltes coses o les han enterrat dins el silenci. L'autor hi descobreix qui era el cap dels quaranta

homes de la FAI que es presentaren a Falset el 13 de setembre del 1936 amb una llista. Aquella nit hi afusellaren 27 veïns de dretes. El seu cap feu un discurs al balcó de l'Ajuntament. Tenia quasi trenta anys, anava mal afaitat i lluïa una gran pistola. Ningú no sabia qui era, però Orensanz l'ha descobert: nomia Pascual Fresquet Llopis. Un picapedrer nascut el 1907 a les Coves de Vinromà, a Castelló, i dirigent aleshores de la CNT a la barriada de la

Torrassa (l'Hospitalet, Barcelona). Comandava una unitat repressiva, tots ells de la columna Ortiz, que sortí de Barcelona el 24 de juliol amb destinació al front. Fresquet es distingí en la lluita contra els militars avalotats el 19 de juliol a Barcelona. Va combatre a la Plaça d'Espanya, primer lloc on els sublevats foren derrotats, i hi hissà la bandera roja i negra a l'hotel Plaza. El setembre següent, el front estava estabilitzat a prop de Saragossa i,

El llibre demostra que la repressió a la rereguarda de Catalunya estava organitzada i jerarquitzada. Orensanz acaba amb el mite dels "incontrolats". Hi havia llistes de les persones que s'havien de matar

segons sembla Ortiz ordenà a Fresquet "netejar" la rereguarda. Durant aquells mesos, la Brigada de Mort afusellà més de 240 persones: Falset, Gandesa, Reus, ... pobles del contorn. Una orgia de sang perfectament organitzada. Res d'incontrolats. Els marginats de l'Hospitalet tenien el poder i hi intentaven imposar el comunisme llibertari amb extrema violència. A Falset, l'autor ha descobert qui estava al balcó de l'Ajuntament devora Fresquet: era el seu oncle avi.

Què va ser de la Brigada de la Mort? Orensanz deixa molts misteris. El 1937 es crea l'Exèrcit Popular. La columna Ortiz passà a ser una divisió republicana. Orensanz ha descobert una carta de Fresquet on demana el seu reconeixement com a capità no provisional, pocs dies abans dels

La Brigada de la Mort, a Casp, el 25 de juliol del 1936. Al centre -sostenint una talla- el cap de la Brigada, Pascual Fresquet

Fets de Maig. L'autor s'estranya de l'afany militarista d'aquest anarquista. Aquí rau l'únic error d'interpretació. Fresquet cercava un ascens. L'havien adscrit com a oficial sanitari (preparant-se per a la lluita anti-gasos). I aquells dies la ministra de Sanitat era Federica Montseny (anarquista) i el conseller de Sanitat català era Aurelio Fernández (FAI), excap de les patrulles de control a Barcelona. Un altre punt del llibre que tal volta sobri és l'estudi grafològic d'un manuscrit de Fresquet. La grafòloga veu indicis d'homosexualitat en Fresquet, que en vida fou un irreprimible femeller. Però que té això a veure amb homes que predicaven l'amor lliure? I un altre punt obscur és gairebé no reconstruir la vida de Fresquet a Marsella, un cop exiliat, i això que Orensanz pogué contactar amb els dos fills del cap de la Brigada de la Mort, que viuen al Principat, un d'ells a la casa de l'Hospitalet que aixecà el seu pare amb les seves mans. La Marsella de Pétain, farcida de refugiats encara està per estudiar.

Fresquet morí de càncer el 1957 després de casar-se amb l'al·lota del seu fill. Aquest, que és pintor i fou candidat de CiU a les municipals de l'Hospitalet, assegura que el seu pare morí auxiliat per un capellà. El seu antic cap, Antonio Ortiz, finà a València a mitjans dels noranta després de tornar de l'exili amb una felicitació del general De Gaulle. Ortiz no pogué entrar a Saragossa el 36, però sí a Karlsruhe el 1945, amb la Divisió Leclerc.

L'òmnibus de la mort: Parada Falset

Toni Orensanz
 Ara Llibres, Barcelona, 2008
 280 Pàg / 19,95 €